Euroopa Parlament
2019-2024

Petitsioonikomisjon

2023/2120(INI)

11.9.2023

RAPORTI PROJEKT

Euroopa Ombudsmani 2022. aasta tegevust käsitleva aastaaruande kohta
(2023/2120(INI))

Petitsioonikomisjon

Raportöör: Peter Jahr

SISUKORD

lk

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....3

SELETUSKIRI 8

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

Euroopa Ombudsmani 2022. aasta tegevust käsitleva aastaaruande kohta (2023/2120(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse Euroopa Ombudsmani 2022. aasta tegevust käsitlevat aastaaruannet,

– võttes arvesse Euroopa Liidu lepingu (edaspidi „ELi leping“) artikli 10 lõiget 3,

– võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artiklit 15, artikli 24 lõiget 3 ning artiklit 228 ja artikli 298 lõiget 1,

– võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikleid 11, 41, 42 ja 43;

– võttes arvesse ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi 24. juuni 2021. aasta määrust (EL, Euratom) 2021/1163, millega kehtestatakse ombudsmani ülesannete täitmist reguleeriv kord ja üldtingimused (Euroopa Ombudsmani põhikiri) ning tunnistatakse kehtetuks otsus 94/262/ESTÜ, EÜ, Euratom[1],

– võttes arvesse Euroopa hea halduse tava eeskirja, mille Euroopa Parlament võttis vastu 6. septembril 2001. aastal,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja Euroopa Ombudsmani vahel 15. märtsil 2006. aastal sõlmitud koostöö raamlepingut, mis jõustus 1. aprillil 2006. aastal,

– võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Euroopa Ombudsmani tegevuse kohta,

– võttes arvesse kodukorra artiklit 54 ja artikli 142 lõiget 2,

– võttes arvesse petitsioonikomisjoni raportit (A9-0000/2023),

A. arvestades, et 28. aprillil 2023. aastal esitati Euroopa Ombudsmani 2022. aasta tegevust käsitlev aastaaruanne ametlikult Euroopa Parlamendi presidendile ja 27. juunil 2023. aastal tutvustas ombudsman Emily O’Reilly aruannet Brüsselis petitsioonikomisjonile;

B. arvestades, et ELi toimimise lepingu artiklitega 20, 24 ja 228 antakse Euroopa Ombudsmanile volitused võtta vastu kaebusi halduslik omavoli juhtude kohta liidu institutsioonide, organite või asutuste tegevuses, välja arvatud Euroopa Liidu Kohus, kui see tegutseb õigusemõistjana;

C. arvestades, et ELi toimimise lepingu artiklis 15 on sätestatud, et „hea valitsemistava edendamiseks ja kodanikuühiskonna osalemise tagamiseks teevad liidu institutsioonid,

[1] ELT L 253, 16.7.2021, lk 1.

organid ja asutused oma tööd võimalikult avalikult“ ning et „igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on mõnes liikmesriigis, on õigus pääseda ligi liidu institutsioonide, organite ja asutuste […] dokumentidele“; arvestades, et kodanike õiguste ja põhivabaduste tagamiseks on väga tähtis pakkuda ELi kodanikele kvaliteetseid teenuseid ja hoolitseda, et ELi haldusasutused vastaks kodanike vajadustele ja muredele;

D. arvestades, et Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 43 on sätestatud, et „igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus pöörduda Euroopa Ombudsmani poole seoses liidu institutsioonide, organite või asutuste tegevuses ilmnenud haldusomavoliga, välja arvatud Euroopa Liidu Kohtu tegevus õigusemõistjana“;

E. arvestades, et ombudsman algatas 2022. aastal 348 uurimist, millest 344 põhinesid kaebusel ja 4 olid omaalgatuslikud, ning lõpetas 330 uurimist (325 kaebusel põhinevat ja 5 omaalgatuslikku uurimist);

F. arvestades, et 2022. aastal puudutas suurem osa uurimistest komisjoni (197 uurimist ehk 57,1 %) ning järgmistel kohtadel olid Euroopa Personalivaliku Amet (22 uurimist ehk 6,3 %), Euroopa Parlament (19 uurimist ehk 5,5 %) ja Euroopa välisteenistus (16 uurimist ehk 4,6 %); arvestades, et ülejäänud uurimised jagunesid järgmiselt: Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet (Frontex) (14 uurimist ehk 4,3 %), Euroopa Liidu Lennundusohutusamet (7 uurimist ehk 2 %), muud ELi institutsioonid või organid (46 uurimist ehk 13,5 %) ja muud ELi asutused (23 uurimist ehk 6,7 %);

G. arvestades, et 2022. aastal puudutas suurim osa ombudsmani uurimistest komisjoni, kelle haldustegevusele pöörab avalikkus märkimisväärset tähelepanu, arvestades, et tegemist on ELi täitevvõimuga;

H. arvestades, et ombudsmani 2022. aastal lõpetatud uurimistes ei leitud 37 %-l juhtudest haldusomavoli, institutsioon leidis lahenduse 46,1 % juhtumitest, 12,7 % juhtumite puhul ei olnud edasised uurimised põhjendatud ja haldusomavoli tuvastati 4,5 % juhtudest;

I. arvestades, et ombudsmani poolt 2022. aastal lõpetatud uurimiste kolm mureküsimust olid läbipaistvus ja vastutus (nt juurdepääs teabele ja dokumentidele) (32 %), teeninduskultuur (20 %) ja põhiõiguste austamine (15 %); arvestades, et muud probleemid hõlmasid kaalutlusõiguse nõuetekohast kasutamist (sealhulgas rikkumismenetlustes), värbamist, personaliküsimuste head haldamist, menetlusõiguste austamist, rikkumismenetluste nõuetekohast haldamist, usaldusväärset finantsjuhtimist, eetikat ja üldsuse osalemist ELi otsustusprotsessis;

J. arvestades, et 2022. aastal viis ombudsman läbi ka ulatuslikumaid strateegilisi uurimisi ja algatusi ELi institutsioonide süsteemsete probleemide teemal, mis hõlmasid eetikaküsimusi, pöördukse efekti, vastutust otsuste tegemisel, juurdepääsu dokumentidele ja põhiõigusi;

K. arvestades, et 2022. aastal suurendas ombudsmani büroo veelgi üldsuse teadlikkust ombudsmani rolli kohta kõrgete aruandlus- ja läbipaistvusstandardite säilitamisel ELi halduses;

1. kiidab Euroopa Ombudsmani tutvustatud 2022. aasta aruande heaks;

2. õnnitleb Emily O'Reillyt tema hea töö ja jätkuvate jõupingutuste eest, et parandada haldustavasid, edendada ELi institutsioonide, organite ja asutuste vastutust ning tagada ELi kodanikele juurdepääs ELi dokumentidele;

3. avaldab tunnustust Euroopa Ombudsmani jätkuvale konstruktiivsele koostööle Euroopa Parlamendi ja teiste ELi institutsioonidega;

4. tõdeb, et ombudsman alustas omaalgatuslikku uurimist, et hinnata, kuidas komisjon tagab tubakasektori esindajatega läbipaistva suhtluse;

5. toetab ombudsmani uurimise tulemust selle kohta, kuidas komisjon tagab, et Euroopa Kaitsefondi projektiettepanekute hindamisel osalevatel välisekspertidel puudub huvide konflikt; rõhutab, kui oluline on põhjalikult hinnata määratud ekspertide huvide konflikte;

6. väljendab heameelt, et komisjoni tegi ombudsmani BlackRocki juhtumi uurimise järeldustele vastuseks ettepaneku lisada finantsmäärusesse võimalus huvide konfliktiga pakkujate tagasilükkamiseks; võtab teadmiseks ombudsmani soovituse komisjonile ajakohastada oma suuniseid poliitikaga seotud lepingute riigihankemenetluste kohta, et vältida huvide konflikte;

7. rõhutab asjaolu, et pärast pöördukse efekti uurimist ombudsmani poolt parandab komisjon selle probleemi käsitlemist ja nõuab endistelt töötajatelt teavet selle kohta, kuidas nad järgivad asjakohaseid piiranguid; väljendab rahulolu seoses sellega, et komisjon avaldab varasemast kiiremini iga-aastase ülevaate juhtivtöötajatest, kes taotlevad uuele töökohale asumise luba ja hindab neid taotlusi; väljendab rahulolu asjaolu üle, et palgata puhkusel olevatel töötajatel keelatakse asuda tööle huvide konflikti riskiga valdkondades;

8. väljendab heameelt ombudsmani algatatud omaalgatusliku uurimise üle, et hinnata, kuidas Euroopa Keskpank (EKP) haldab pöördukse efekti küsimust, ning toetab ombudsmani üleskutset EKP-le kohaldada töötajate erasektorisse tööleasumise suhtes rangemaid eeskirju; toetab soovitust, et EKP töötajate puhul tuleks ooteaja suhtes kohaldada rangeid nõudeid ja pikendada ajavahemikku, mille jooksul on EKP endistel töötajatel keelatud oma endiste kolleegidega lobitööd teha;

9. rõhutab, et kodanike osalemine ELi otsustusprotsessis on oluline selle legitiimsuse seisukohast; tunnustab ombudsmani võetud kohustust edendada ELi otsuste tegemisel aruandekohustust, eelkõige keskkonnaalaste otsuste valdkonnas; väljendab heameelt ombudsmani kavatsuse üle tõhustada kontrolli Euroopa Investeerimispanga (EIP) tegevuse üle, eelkõige seoses teabe õigeaegse avaldamisega keskkonna ja EIP rahaliste vahenditega seotud projektide kohta, et anda üldsusele piisavalt aega oma mureküsimuste tõstatamiseks;

10. väljendab heameelt selle üle, et Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon avaldas koostöös Euroopa Ombudsmani bürooga poliitikadokumendi „Towards good practice principles for government transparency in the use of recovery funds" (Hea tava põhimõtete väljatöötamine valitsuse läbipaistvuse tagamiseks taastefondide

kasutamisel), milles antakse valitsustele suuniseid, kuidas tagada COVID-19 taastefondide kasutamisel läbipaistvus ja vastutus;

11. toetab ombudsmani üleskutset komisjonile avalikustada ennetavalt rohkem teavet liikmesriikide strateegiakavade heakskiitmise kohta ühise põllumajanduspoliitika raames; palub komisjoni põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadil järgida ombudsmani soovitusi ning püüda oma kohtumistel ja suhtluses huvide esindajatega paremini esindada nii põllumajandustootjate kui ka kodanikuühiskonna huve;

12. tunnistab, kui oluline on, et kõik institutsioonid käsitleksid dokumentidele juurdepääsu taotlusi õigeaegselt, et säiliks teabe asjakohasus; väljendab heameelt komisjoni eraldatud lisavahendite üle, eesmärgiga muuta dokumentidele juurdepääsu taotluste menetlemine tõhusamaks;

13. võtab teadmiseks, et ombudsman on andnud ELi haldusasutustele praktilisi soovitusi tööalaste teksti- ja kiirsõnumite säilitamise kohta ning rõhutab, kui oluline on, et ELi institutsioonid järgiksid neid soovitusi, eesmärgiga viia ELi haldusasutuste tavad kooskõlla kaasaegsete kommunikatsioonimeetoditega; väljendab rahulolu komisjoni vastusega, et ta annab täiendavaid suuniseid selliste nüüdisaegsete suhtlusvahendite kohta nagu lühisõnumid;

14. rõhutab, kui oluline on, et ombudsman uuriks, kuidas ELi haldusasutused järgivad inimõigusi; toetab ombudsman üleskutset komisjonile, et ta looks eraldi uue portaali inimõiguste väidetavate rikkumiste kaebuste menetlemiseks ning teeks selle juurdepääsetavaks kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja muudele sidusrühmadele riikides, kellega EL-il on kaubanduskokkulepped;

15. juhib tähelepanu sellele, et ombudsman viis läbi strateegilise uurimise selle kohta, kuidas Frontex täidab määruse (EL) 2019/1896[2] kohastest laiendatud volitustest tulenevaid põhiõigustega seotud kohustusi;

16. väljendab heameelt asjaolu üle, et ombudsmani praktiliste soovituste alusel ametlike keelte kasutamise kohta üldsusega suhtlemisel leppis ELi ametite võrgustik kokku mitmekeelse poliitika suunistes;

17. võtab teadmiseks, et 2022. aastal lisati Euroopa Ombudsmani põhikirja rakendussätted, milles kirjeldatakse üksikasjalikult ombudsmani büroo töökorda;

18. väljendab heameelt, et ombudsman on lubanud korraldada järelevalve selle üle, kuidas ELi haldusasutused rakendavad ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni; tunnustab ombudsmani tööd ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ELi raamistiku liikmena;

19. toonitab ombudsmani omaalgatusliku uurimise tulemusi selle kohta, kuidas komisjon jälgib ELi struktuuri- ja investeerimisfondide tegevust, et tagada vahendite kasutamine selleks, et tugevdada puuetega inimeste õigust iseseisvale elule ja kaasamisele;

[2] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. novembri 2019. aasta määrus (EL) 2019/1896, mis käsitleb Euroopa piiri- ja rannikuvalvet ning millega tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1052/2013 ning (EL) 2016/1624. ELT L 295, 14.11.2019, lk 1.

väljendab heameelt ettepaneku üle anda selgemad suunised vajaduse kohta edendada Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kasutamisega seoses deinstitutsionaliseerimist;

20. soovitab ombudsmanil jätkata kogemuste ja parimate tavade vahetamist riiklike ombudsmanidega Euroopa ombudsmanide võrgustiku (ENO) kaudu; tunnustab asjaolu, et ENO 2022. aasta konverentsil keskenduti pagulaste abistamise parimatele tavadele ja käsitleti avalike teenuste digiteerimise mõju kodanike õigustele; tunnustab asjaolu, et ENOsse on kaasatud Ukraina ja Moldova ombudsmani bürood;

21. soovitab pidada ombudsmani ja Euroopa Parlamendi petitsioonikomisjoni vahel tulemuslikku dialoogi; toonitab, et tihe koostöö nende kahe organi vahel aitab suurendada ELi institutsioonide demokraatlikku vastutust;

22. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon ja petitsioonikomisjoni raport nõukogule, komisjonile, Euroopa Ombudsmanile, liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele ning liikmesriikide ombudsmanidele või samalaadsetele pädevatele organitele.

SELETUSKIRI

Euroopa Ombudsmani 2022. aasta tegevust käsitlev aastaaruanne esitati 28. aprillil 2023. aastal ametlikult Euroopa Parlamendi presidendile Roberta Metsolale ning ombudsman Emily O'Reilly tutvustas 27. juunil 2023. aastal Brüsselis aruannet petitsioonikomisjonile.

Ombudsmani pädevused on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping") artiklites 24 ja 228. ELi toimimise lepingu artiklis 24 ning ELi põhiõiguste harta artiklis 43 on sätestatud Euroopa Ombudsmanile kaebuse esitamise õigus. ELi toimimise lepingu artikli 228 kohaselt on Euroopa Ombudsman, kelle valib Euroopa Parlament, volitatud igalt liidu kodanikult või igalt füüsiliselt või juriidiliselt isikult, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on mõnes liikmesriigis, vastu võtma kaebusi haldusomavoli juhtude kohta liidu institutsioonide, organite või asutuste tegevuses, välja arvatud Euroopa Liidu Kohus, kui see tegutseb õigusemõistjana.

Veel üks ombudsmani rolliga tihedalt seotud õiguslik alus on ELi põhiõiguste harta artikli 41 lõige 1, milles toonitatakse, et „igaühel on õigus sellele, et liidu institutsioonid, organid ja asutused käsitleksid tema küsimusi erapooletult, õiglaselt ning mõistliku aja jooksul".

Euroopa Ombudsman aitab inimesi, ettevõtteid ja organisatsioone, kes puutuvad ELi haldusasutustega suhtlemisel kokku probleemidega, käsitledes nende esitatud kaebusi ning edendades head haldustava, tuvastades ennetavalt laiemaid süsteemseid probleeme ELi institutsioonides. Ombudsman ei saa iga kord uurida kõiki laekunud kaebusi, kuid tema büroo püüab siiski aidata kõiki abiotsijaid, näiteks andes neile nõu muude õiguskaitsevõimaluste kohta.

Euroopa Ombudsmani teenistuste poole pöördus 2022. aastal abi saamiseks 16 569 kodanikku, kellest 13 313-le anti nõu ombudsmani veebisaidil oleva interaktiivse juhendi kaudu ning ülejäänud 1038 teabenõudele vastasid ombudsmani teenistused ning 2238 pöördumist käsitles ombudsman kaebustena.

Ombudsmani poolt 2022. aastal menetletud 2238 kaebusest kuulus 755 ombudsmani pädevusse ning 1483 jäi ombudsmani pädevusalast välja.

Euroopa Ombudsman menetles 2022. aastal 1483 kaebust, mis ei kuulunud tema pädevusse, peamiselt seetõttu, et need ei olnud seotud ELi haldusasutuste tööga. Üle 40 % neist kaebustest oli pärit Hispaaniast, Poolast ja Saksamaalt, kusjuures Hispaaniast laekus nendest pool. Ombudsmani pädevusalast välja jäävad kaebused käsitlesid peamiselt probleeme, mis olid seotud riiklike, piirkondlike või kohalike ametiasutuste ning riiklike või rahvusvaheliste kohtutega (nt Euroopa Inimõiguste Kohus). Kodanikud esitasid palju kaebusi ka eraõiguslike isikute, sealhulgas pankade, veebiettevõtete ja -platvormide ning lennufirmade kohta. Ombudsman sai ka palju pädevusalast välja jäävaid kaebusi, mis olid seotud humanitaarkriisiga Ukrainas pärast Venemaa sissetungi. Ombudsman sai jätkuvalt palju pädevusalast välja jäävaid kaebusi, mis olid seotud COVID-19 pandeemiaga. Need käsitlesid peamiselt meetmeid, mida riiklikud ametiasutused kehtestasid pandeemiale reageerimiseks, ja õigusega vabalt liikuda ELis. Muud pädevusalast välja jäävad kaebused olid suunatud ELi institutsioonide vastu, kuid olid seotud kas poliitilise või seadusandliku tegevusega.

Ombudsman andis kaebuse esitajatele nõu, millised teised organid võiksid aidata, ja selgitas

ombudsmani volitusi. Kaebuse esitaja nõusolekul edastas ombudsman kaebusi ka Euroopa ombudsmanide võrgustiku (ENO) asjaomastele liikmetele. Kaebuse esitajatel, kes ei olnud rahul teatud ELi õigusaktidega, soovitas ombudsman tavaliselt pöörduda Euroopa Parlamendi petitsioonikomisjoni poole. Kaebuste esitajatel, kes tõstatasid muid küsimusi, sealhulgas ELi õiguse rakendamise kohta, soovitati pöörduda Euroopa Komisjoni, riiklike või piirkondlikele ombudsmanide või ELi võrgustike, nagu Europe Direct, Solvit ja Euroopa tarbijakeskuste poole.

Ombudsman algatas 2022. aastal 348 uurimist, millest 344 põhinesid kaebusel ja 4 olid omaalgatuslikud, ning lõpetas 330 uurimist (325 kaebusel põhinevat ja 5 omaalgatuslikku uurimist).

Enamik uurimisi puudutas komisjoni (197 uurimist ehk 57,1 %) ning järgmised suurimad arvnäitajad puudutasid Euroopa Personalivaliku Ametit (22 uurimist ehk 6,3 %), Euroopa Parlamenti (19 uurimist ehk 5,5 %), Euroopa välisteenistust (16 uurimist ehk 4,6 %). Ülejäänud osa jagunes järgmiselt: Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet (Frontex) (14 uurimist ehk 4,3 %), Euroopa Liidu Lennundusohutusamet (7 uurimist ehk 2 %), muud ELi ametid (23 uurimist ehk 6,7 %) ja muud institutsioonid (46 uurimist ehk 13,5 %);

Euroopa Ombudsmani 2022. aastal lõpetatud uurimiste puhul, mille institutsioon lahendas, saavutati lahendused 152 juhtumi puhul (46,1 %), 122 juhtumi puhul haldusomavoli (37,0 %) ei leitud ning ombudsman tuvastas haldusomavoli ainult 15 juhtumi puhul ja institutsioon nõustus soovitusega (4,5 %).

Euroopa Ombudsmani lõpetatud juhtumite uurimine kestis keskmiselt alla kuue kuu, kuna 157 juhtumit (48 %) lõpetati kolme kuu jooksul, 126 juhtumit (38 %) lõpetati 3–12 kuu jooksul, 36 juhtumit (11 %) lõpetati 12–18 kuu jooksul ja ainult 11 juhtumit (3 %) lõpetati rohkem kui 18 kuu pärast.

ELi institutsioonid tegid 2022. aastal ombudsmaniga rahuldavat koostööd 79 %-l juhtudest. ELi institutsioonidele haldustavade parandamiseks või täiustamiseks tehti 33 ettepanekut, ning institutsioonid reageerisid positiivselt neist 26-le.

Ombudsmani kolm peamist mureküsimust 2022. aastal lõpetatud uurimistes olid läbipaistvus ja vastutus (juurdepääs teabele ja dokumentidele) (32 %), teenistuskultuur (20 %) ja põhiõiguste austamine (15 %). Muud probleemid hõlmavad kaalutlusõiguse nõuetekohast kasutamist (sealhulgas rikkumismenetlustes), värbamist, personaliküsimuste head haldamist, menetlusõiguste austamist, rikkumismenetluste nõuetekohast haldamist, usaldusväärset finantsjuhtimist, üldsuse osalemist ELi otsustusprotsessis, eetikaküsimusi ja toetusi, hankeid, lepinguid.

Lisaks ombudsmani põhitööle seoses kaebustega teeb ombudsman ka laiemaid strateegilisi uurimisi ja algatusi ELi institutsioonide süsteemsete probleemide kohta. Kooskõlas ombudsmani strateegiaga „2024. aasta poole“ suurenes 2022. aastal ombudsmani strateegilise töö koormus, kuna mitmesugustes küsimustes tehti senisest rohkem uurimisi ja algatusi. Ombudsmani büroo 2022. aasta strateegilise töö raames algatas büroo mitu uut strateegilist uurimist järgmistel teemadel.

- **Eetikaküsimused**

ELi haldusasutustes rangete eetikastandardite säilitamine on ombudsmani tegevuse põhivaldkond. See hõlmab eeskirjade rakendamist, mis käsitlevad pöördukse efekti, huvide konflikte ja kohtumisi lobistidega.

Ombudsman palus komisjonilt teavet selle kohta, kuidas komisjon tagab ühise põllumajanduspoliitikaga (ÜPP) seotud läbipaistvuse ja huvide tasakaalustatud esindatuse. Ombudsman tegi selles küsimuses mitu tähelepanekut ja palus, et lisaks põllumajandussektori esindajatele peetaks ühise põllumajanduspoliitika teemal rohkem arutelusid ka kodanike ja muude sidusrühmadega. Samuti julgustas ombudsman komisjoni ennetavalt avaldama rohkem teavet liikmesriikide strateegiakavade heakskiitmise kohta, milles on üksikasjalikult kirjeldatud, kuidas hakatakse täitma ÜPP eesmärke.

Ombudsman alustas omaalgatuslikku uurimist selle hindamiseks, kuidas komisjon tagab läbipaistva suhtluse tubakavaldkonna huvirühmade esindajatega. See uurimine on järelmeede varasematele sellealastele uurimistele, sealhulgas 2016. aasta uurimisele, mis jõudis järeldusele, et komisjon ei täida kohustusi, mis tulenevad Maailma Terviseorganisatsiooni tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsioonist.

Ombudsmani ülesanne on ka prognoosida avaliku huvi küsimusi ja küsida ennetavalt teavet ELi haldusasutustelt. Seda arvestades küsis ombudsman komisjonilt lisateavet selle kohta, kuidas ta tagab, et Euroopa Kaitsefondi (EDF) projektiettepanekute hindamisel osalevatel välisekspertidel puudub huvide konflikt. Ombudsman märkis, et ekspertide nimekiri ei ole avalik, mistõttu on eetika valdkonna kohustuste täitmine veelgi tähtsam.

Ombudsman väljendas heameelt komisjoni ettepaneku üle muuta finantsmäärust ja lisada sinna võimalus lükata tagasi ametialase huvide konfliktiga pakkujad. Muudatus tehti vastuseks ombudsmani järeldustele komisjoni otsuse kohta sõlmida leping ettevõttega BlackRock Investment Management uurimuse läbiviimiseks valdkonnas, mis pakub talle regulatiivseid ja finantshuve.

- **Pöördukse efekt**

Ombudsmani büroo keskendus 2022. aastal jätkuvalt sellele, kuidas ELi haldusasutused tegelevad pöördukse efektiga. Ombudsman jätkas 2022. aastal 2021. aasta veebruaris alustatud ulatuslikku strateegilist uurimist selle kohta, kuidas komisjon lahendab pöördukse efekti olukordi. Strateegilises uurimises, mis hõlmab 100 toimikut, keskendutakse sellele, kuidas komisjon tegeleb töötajate üleminekuga erasektorisse. Komisjonil paluti avaldada töötajate uusi töökohti käsitlevad otsused kiiremini, et võimaldada õigeaegset avalikku kontrolli. Komisjon märkis, et juhtudel, kui esineb mainerisk komisjonile, palub ta endistel töötajatel teatada, kuidas nad järgivad piiranguid, näiteks seoses endistele töökaaslastele suunatud lobitööga. Samuti teatas komisjon, et avaldab varasemast kiiremini iga-aastase ülevaate juhtivtöötajatest, kes taotlevad uuele töökohale asumise luba, ja oma hinnangu nende taotluste kohta. Lisaks on palgata puhkusel olevatel töötajatel nüüd keelatud asuda tööle valdkondades, kus esineb huvide konflikti oht.

Pärast omaalgatusliku uurimise korraldamist selle kohta, kuidas Euroopa Keskpank (EKP) haldab pöördukse efekti, palus ombudsman pangal kohaldada töötajate erasektorisse ja eelkõige finantssektorisse ülemineku suhtes rangemaid eeskirju. Ombudsman soovis, et rangemaid järelemõtlemisnõudeid kohaldataks rohkemate töötajate suhtes, ning et keeld EKP

endistele juhtivtöötajatele teha endiste töökaaslastega lobitööd kehtiks ühe aasta. Ombudsman tegi Euroopa Investeerimispangale (EIP) mitu ettepanekut tugevdada viisi, kuidas pank hindab oma halduskomitee liikmete tööleasumist erasektorisse. See oli jätkuks EIP otsusele kiita heaks endise asepresidendi tööleminek kommunaalettevõttesse, millele pank oli andnud laene.

- **Vastutus otsustusprotsessis**

ELi kodanikel on õigus tutvuda ELi institutsioonide valduses olevate dokumentidega ning ombudsman toimib õiguskaitsemehhanismina neile, kellel on dokumentidele juurdepääsuga raskusi.

Ombudsman alustas 2022. aasta septembris avalikku konsultatsiooni, et hinnata, kas kodanikel on juurdepääs ajakohastatud keskkonna-alasele teabele. Küsimuste eesmärk oli leida, kui lihtne on üldsusel saada sellealaseid dokumente või teavet ning kuidas saaks kodanikke rohkem kaasata keskkonnahoidliku poliitika ettevalmistamisse ja rakendamisse. Konsulteerimise tulemusel saadi 18 vastust ning ombudsman võtab 2023. aastal järelmeetmeid. Ombudsmani büroo pöördus Aarhusi konventsiooni vastavuskomitee sekretariaadi poole, et saada lisateavet tema rolli kohta keskkonnakaebuste menetlemisel.

Kolm kodanikuühiskonna organisatsiooni esitasid kaebuse, et Euroopa Investeerimispank (EIP) avaldab rahastatavate projektide kohta teavet liiga vähe ja liiga hilja. Ombudsman pidas EIP järelmeetmeid ebapiisavaks ja palus tõhustada kontrolli panga tegevuse üle.

Taaste- ja vastupidavusrahastu on osa enneolematust ELi rahastatavast stiimulite paketist, millega aidatakse liikmesriikide majandusel taastuda COVID-19 pandeemiast. Ombudsman küsis komisjonilt, kuidas ta kavatseb tagada seoses vahendite kulutamisega aruandluskohustuse, et üldsus saaks näha, milliseid projekte rahastatakse ja kas lubatud vahe-eesmärgid on saavutatud. Ombudsman sai ka kaebusi seoses keeldumisega anda juurdepääs Madalmaade, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa ja Taani taastekavadega seotud dokumentidele. Oma analüüsides rõhutas ombudsman, kui olulised on taaste- ja vastupidavusrahastu haldamisel järgida rangeid läbipaistvusstandardeid.

Rühm kodanikuühiskonna organisatsioone ja ühendusi pöördus ombudsmani poole pärast seda, kui komisjon luges ligi 123 000 individuaalset vastust, mis esitati ühe dokumendina kestliku üldjuhtimise algatuse avalikul konsultatsioonil, üheks vastuseks mitme allakirjutanuga. Samuti ei teinud komisjon õigeaegset ja piisavat kokkuvõtet kampaania ajal tõstatatud peamistest probleemidest. Ombudsman pidas sellist lähenemisviisi kahetsusväärseks, ja palus, et komisjon teavitaks tulevikus paremini kodanikelt kampaaniaplatvormide kaudu saadud vastustest.

Komisjon selgitas, kuidas ta kogub teavet ELi isikuandmete kaitse üldmääruse rakendamise kohta Iirimaal pärast kahtlusi, et ta ei ole kogunud piisavalt teavet, et oleks võimalik hinnata, kuidas õigusakti kohaldatakse. Ombudsman pidas selgitusi rahuldavaks, kuid julgustas komisjoni olema oma teabevajaduste osas määravam, et ta saaks seda olulist valdkonda piisavalt jälgida.

Ombudsman küsis, kas nõukogu saaks avaldada ennetavalt rohkem dokumente, mis on seotud Venemaa-vastaste sanktsioonide kehtestamisega. Nõukogu esitas üksikasjaliku ja veenva selgituse, miks selles valdkonnas on praegu raske isegi vähesel määral läbipaistvust

suurendada.

- **Juurdepääs dokumentidele**

Ombudsman on reforminud oma bürood asutusesiseselt, et see saaks tõhusamalt käsitleda kaebusi ja lahendada süsteemseid probleeme ELi haldusasutustes. See on lühendanud kaebuste menetlemise aega ja andnud mitmes ELi haldusvaldkonnas olulisi positiivseid tulemusi.

Ombudsman jätkas 2022. aastal büroo tegevuse edendamist õiguskaitsemehhanismina nende jaoks, kes taotlevad üldsuse juurdepääsu dokumentidele. Tuginedes ombudsmani büroo eriteadmistele selles valdkonnas, avaldas ta üksikasjaliku juhendi, mis käsitleb avaliku juurdepääsu õigust ELi dokumentidele. See veebivahend sisaldab küsimusi ja vastuseid üldsusele ning põhjalikke suuniseid ekspert-sidusrühmadele ja läbipaistvusaktivistidele. Juhendis on põhjalik teave avaliku juurdepääsu õiguse praktiliste ja õiguslike aspektide kohta.

Euroopa Meresõiduohutuse Amet (EMSA) nõustus avaldama oma veebilehel ulatuslikku teavet võimalike naftareostuste avastamise kohta alates 2015. aastast. Ombudsman kiitis EMSA meedet, mis võeti pärast uurivate ajakirjanike platvormi kaudu saadud kaebust.

Pärast uurimist andis ELi nõukogu juurdepääsu liikmesriikide esialgsetele kommentaaridele ja küsimustele digiturgude määruse eelnõu kohta, kuid alles pärast seda, kui seadusandlikud arutelud selle õigusakti üle olid lõppenud. Ombudsman on palunud nõukogul võimaldada seadusandlikele dokumentidele kiiremat juurdepääsu, et üldsus saaks aruteludes ELi õigusaktide eelnõude üle aktiivselt osaleda.

Komisjon andis üldsusele juurdepääsu dokumentidele, mis käsitlesid 1,5 miljoni meditsiinilise maski ostmist peaaegu kaks aastat pärast esialgse taotluse esitamist.

Ombudsman algatas kaks uurimist viivituste kohta dokumenditaotluste menetlemisel: esimene käsitles aega, mis komisjonil kulub üldsuse juurdepääsu taotluste menetlemiseks; teine oli seotud sellega, kuidas selliseid taotlusi käsitleb Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet (Frontex).

- **Põhiõigused**

Pärast strateegilise uurimise läbiviimist selle kohta, kuidas Euroopa Piiri- ja Rannikuvalveagentuuril (Frontex) täidab oma põhiõigustega seotud kohustusi, palus ombudsman 2022. aastal ametil parandada oma aruandekohustust. Uurimine käsitles Frontexi ja liikmesriikide ametiasutuste ühisoperatsioonide läbipaistvust ELi piiridel ning seda, kuidas amet tuvastab põhiõigustega seotud probleeme ja jälgib varjupaika taotlevate inimeste tagasisaatmist. Ombudsman tuvastas mitu valdkonda, kus Frontex saaks oma tavasid parandada ja tegi ettepanekuid, kuidas suurendada Frontexi kaebuste esitamise mehhanismi kättesaadavust inimestele, kes tunnevad, et nende põhiõigusi on rikutud.

Teine oluline põhiõigustega seotud uurimine keskendus sellele, kuidas komisjon tagab, et Horvaatia ametiasutused järgivad põhiõigusi piirihaldusoperatsioonides. Ombudsman kritiseeris komisjoni viivitamist Horvaatia ametiasutuste piirihalduse järelevalvemehhanismi loomisel ja palus komisjonil talle 2023. aasta alguses teatada, milliseid meetmeid on komisjon võtnud, et tugevdada ELi rahastatavate Horvaatia piirioperatsioonide vastavust põhiõigustele.

Ombudsman palus komisjonil esitada üksikasjad selle kohta, kuidas ta tagab inimõiguste austamise rahvusvahelistes kaubanduslepingutes, mille EL allkirjastab, ning palus komisjonil luua inimõiguste väidetavate rikkumiste kaebuste menetlemiseks eraldi uue portaali, ning uurida, kuidas see muuta juurdepääsetavaks kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja muudele sidusrühmadele riikides, kellega EL-il on kaubanduskokkulepped.

Ombudsman avaldas 2020. aastal mitu praktilist soovitust ELi ametlike keelte kasutamise kohta üldsusega suhtlemisel. Need hõlmasid ametlike keelte kasutamise selge poliitika kehtestamist, selle avaldamist ja järjepidevat kohaldamist. ELi asutuste võrgustik teatas 2022. aasta sügisel, et ombudsmani 2020. aasta soovituste alusel on ta kokku leppinud mitmekeelse poliitika suunised ja vormi.

- **Ombudsmani arenev roll**

Euroopa Ombudsman ja Euroopa Ülikool-Instituudi õigusosakond ja riikideülese valitsemise kool Firenzes (Itaalia) korraldasid 17.–18. novembril konverentsi, et uurida, kuidas Euroopa Ombudsman on arenenud oma rollis sõltumatu, läbipaistva ja vastutustundliku ELi halduse tagamisel. Üritus tõi kokku mitmesugused akadeemiliste ringkondade, kodanikuühiskonna, ELi haldusasutuste ja Euroopa Ombudsmani büroo seisukohad. Mitmesugustel paneelaruteludel arutleti, kuidas on aastate jooksul arenenud ombudsmani roll, kuidas võib ombudsmani nn pehme jõud soodustada positiivseid muutusi, samuti läbipaistvuse rolli üle vastutuse saavutamisel Euroopa Liidu institutsioonides.

Euroopa ombudsmanide võrgustiku aastakonverentsil käsitleti mõningaid ombudsmanide põhiprobleeme, näiteks Ukraina sõjapõgenike õiguste kaitset, ning võeti Ukraina ja Moldova ombudsmani bürood võrgustiku liikmeks. Euroopa ombudsmanide võrgustiku 2022. aasta konverentsil Strasbourgis keskenduti rollile, mida ombudsmanid saavad kriisi ajal täita.

- **Suhted Euroopa Parlamendiga**

Euroopa Ombudsman jätkas 2022. aastal tihedat koostööd Euroopa Parlamendiga, esitas olulisi uurimisi komisjonide koosolekutel ning osales parlamendi kuulamistel ja seminaridel ELi halduse, põhiõiguste ja dokumentidele juurdepääsuga seotud teemadel. Ombudsman osales 2022. aastal petitsioonikomisoni korraldatud mitmesugustel üritustel ja koosolekutel, näiteks puuetega inimeste õiguste seminaril. Ta kohtus ka petitsioonikomisjoni esimehe Dolors Montserratiga, et arutada nende koostööd kodanike murede käsitlemisel, ning petitsioonikomisjon väljendas ombudsmani tegevuse üle peetaval iga-aastasel arvamuste vahetusel ombudsmani tööle ja strateegiale toetust.

- **ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon**

Raamistiku liikmena pöörab ombudsman suurt tähelepanu sellele, kuidas ELi juhtkond rakendab ÜRO-ELi raamistikku ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni jaoks. Lisaks tegeles ombudsman 2022. aastal puuetega inimeste õigustega seotud oluliste uurimistega. Aprillis lõpetas ombudsman omaalgatusliku uurimise selle kohta, kuidas Euroopa Komisjon jälgib ELi struktuuri- ja investeerimisfonde, et tagada nende kasutamine selleks, et edendada puuetega inimeste õigust iseseisvale elule ja kogukonda kaasamisele. 2022. aasta oktoobris korraldas ombudsman ka hübriidseminari Euroopa ombudsmanide võrgustiku liikmetele, et vahetada teavet ja kogemusi seoses ELi veebi juurdepääsetavuse direktiivi standardite ja selle

rakendamisega.